

A ZAREVICH-AFFÉR – ORSZÁGOS BOTRÁNY FIUMÉBŐL

BATHÓ GÁBOR

JOG.
történet

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. BATHÓ GÁBOR

A HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

ADJUNKTUS

(NKE ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR,
ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI
TANSZÉK)

BATHO.GABOR@UNI-NKE.HU

2024. december 9.

A Jog című folyóirat 1893.

szepember 3-i száma a jogászok élénk érdeklődésére számot tartó cikket¹ közölt Zarevich Antal tollából, aki a fiumei törvényszék bírója volt,² korábban ügyvéd, később a törvényszék elnökhelyettese lett. Maga a cikk egy állandó és megoldásra érdemes témával foglalkozott, ismertette a Fiumében alkalmazandó jogrendszer sajátosságait, és javaslatot tett az ebből eredő problémák megoldására – tette ezt egy napi jogalkalmazási gyakorlatban lévő törvényszéki bíró szemüvegén keresztül. Problémaként említette a Fiumében alkalmazandó osztrák jogot, amely miatt a magyar jogfejlődés eredményei nem jelenhettek meg az ottani jogalkalmazásban, az olasz hivatali nyelvet, a megfelelően képzett szakszemélyzet hiányát és az elavult polgári perrendtartást.

Hogyan alakulhattak ki ezek a problémák? A horvát-magyar kiegyezést tartalmazó 1868. évi XXX. törvénycikk 66. §-a úgy rendelkezik, hogy Fiume „külön autonómiájára s erre vonatkozó törvényhozási és kormányzati viszonyaira nézve, Magyarország országgyűlése s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek országgyűlése és Fiume városa közt, küldöttségi tárgyalások után,

közös egyetértéssel lesz megállapodás eszközendő.” E törvényhely értelmében a magyar miniszterelnök és az igazságügy-miniszter, valamint a horvát bán 1871. szeptember 14-én kiadott rendelettel³ szabályozták az előbb említett viszonyokat. E szabályozási keret szerint Fiumében törvényszéket állítottak fel, járásbírószágot nem, így a járásbírószágot egy erre kijelölt törvényszéki bíró végezte. A fiumei törvényszéken dolgozó bírók száma sokáig mindössze négy-öt volt, 1918-ra azonban a bírók száma jelentősen megnőtt, az elnökön kívül még nyolc bíró dolgozott ezen a törvényszéken.⁴ Ez valószínűleg az elintézendő ügyek szempontjából nem jelentett problémát mindaddig, amíg egy szintén Zarevich által nyilvánosság elé tárt eset be nem következett, nevezetesen: a kevés bíróból rövid időn belül három is elhalálozott. Így 1892-ben volt olyan időszak, amikor az elnök mellett csak egy bíró dolgozott.⁵ Az igazságügyi személyzetre (bírókra, ügyvédekre, ügyészekre, közjegyzőkre) a magyar szabályokat kellett alkalmazni, néhány kisebb kiegészítéssel. Emellett a Fiumében 1871-ben hatályban volt törvények, szokások és rendeletek továbbra is hatályban maradtak; ez leginkább az osztrák jog

további fennmaradását jelentette.⁶ A nagyjából eredetileg német nyelvű, kisebb részben magyar nyelvű jogszabályok mellé a rendelet 27. §-a kikötötte, hogy a fiumei törvényszék hivatalos nyelve az olasz, tengerjogi ügyekben pedig a felek a horvát nyelvet is használhatják.

Zarevich mindkét előbbi problémára megoldást kínált, amelyek megvalósításához, végrehajtásához erélyes, de tapintatos eljárást javasolt. Így javasolta, hogy a „magyar összes codificált törvények Fiumében hatályba léptessenek” valamint „az olasz nyelv fentartása mellett, az állami, mint facultativ hivatalos nyelv hozatnék be.”⁷ Az ötleteivel nem volt egyedül, és azok nem is tűntek megvalósíthatatlannak, bár kétségtelenül sok tapintatra lett volna szükség. Semmi esetre sem volt azonban szerencsés, hogy Zarevich bíró nem fukarkodott cikkében az olyan megjegyzésekkel, amelyek bizony alkalmasak voltak a felháborodás kiváltására: „sajnos, hogy ha csak egy kicsit töri is az olasz nyelvet bármely magyar jogász, úgy az született bírónak, vagy bírói jelöltté válik a fiumei törvényszék számára, ha egyébként e nagyfontosságú, speciális állás elfoglalására semmiféle más tulajdonságai alkalmassá nem is teszik, így – fájdalom – megélhetjük azt is, hogy a fiumei törvényszék idővel bárhol másutt lehetetlen bírák menedékhelyévé fog válni!” vagy „A fiumei ügyvédek eme, a magyar nyelvtől való irtózatának van egy másik oka is, vagyis az, hogy a magyar ügyvédeknek concurrentiájától félnek, ami pedig csak a fiumei ügyvédek önző érzelmeire vezethető vissza.” Nem meglepő módon mind helyi, mind távolabbi bírótársai, illetve a fiumei ügyvédek mélységes sértettségüknek adtak hangot a cikk nyomán (amely cikknek volt egy korábban közölt változata,⁸ illetve a Magyar Hírlap is beszámolt róla⁹).

A reakció nem maradt el. Elsőként saját kollégái reagáltak a fiumei kir. törvényszékről.¹⁰

Munkatársai szerint éppen a magyar nyelv akár fakultatív használata okozna bábeli zűrzavart az iratok többnyelvűsége és az elengedhetetlen fordítások miatt, ráadásul az ügyvédek szinte kivétel nélkül olaszok voltak. Megállapításuk szerint a fiumei kir. törvényszék megfelelően működött, ügyhátalék nem volt. Egy újabb kolléga, Rákosi Imre aljegyző a Zarevich-féle cikk vádjait visszautasította, és a jelentős méretű tősgyökeres olasz lakossággal indokolta az olasz nyelvhasználat szükségét.¹¹

A fiumei olasz ügyvédek egyként érezték sértve magukat, és az egyik olasz nyelvű napilap, a La Bilancia hasábjain Zarevich bírót támadó cikket tettek közzé. A konfliktus közöttük olyannyira elfajult, hogy a fiumei olasz ügyvédek hátat fordítva elhagyták a tárgyalótermet, ha

Zarevich megjelent ott, vagy el sem mentek a tárgyalásokra.¹²

Amikor 1893 novemberében a helyzet addig fokozódott, hogy a fiumei ügyvédek kifütyülték Zarevichot a tárgyalóteremből, egy háromtagú ügyvédi küldöttség kereste fel Szilágyi Dezső igazságügyminisztert. Azt kérték tőle, hogy szolgáltasson elégtételt a fiumei ügyvédeknek azzal, hogy Zarevichot áthelyezi egy másik bíróságra.¹³ Zarevich eltávolítása érdekében a fiumei városi tanács is a kormányzóhoz fordult.¹⁴ Az áthelyezés nem történt meg. A konfliktusba bekapcsolódott még Czorda Bódog, frissen kinevezett kúriai másodelnök, aki Budapestről Fiumébe utazott közvetíteni és békíteni a felek között.¹⁵

Hét fiumei ügyvédet Zarevich becsületsértésért perelt, a La Bilancia folyóiratban megjelent, őt sértő cikk miatt. Az ügyvédek kérték a fiumei törvényszék kizárását egyértelmű

összeférhetetlenség miatt, az igazságügyminiszter pedig a budapesti törvényszéket jelölte ki helyette. A következő probléma az volt, hogy Fiumében rendes büntetőbíróság járt volna el, Budapesten pedig sajtóesküdtszék. A közzétett fellebbezése folytán a budapesti ítélőtábla döntése szerint a területiség elvét és így sajtóesküdtszéki eljárást kellett alkalmazni.¹⁶

A Pesti Napló szerint 1893. december 31-én „még nem érett meg a tárgyalásra Zarevich Antal fiumei törvényszéki bírónak sajtópere, aki magyar érzelmű ember léteire összezördült a fiumei olasz ügyvédekkel és bírótársaival.”¹⁷ Többet a sajtó nem tudósított a perről. Zarevich Antal mint a fiumei törvényszék elnökhelyettese és ítélőtáblai címmel és jelleggel felruházott bíró ment nyugdíjba 1905-ben.¹⁸

Hivatkozások:

- 1 Zarevich Antal: A fiumei jogszolgáltatási állapotokhoz. In: *A Jog*, 12. évf. 36. sz. (1893. szeptember 3.) 249-251. p.
- 2 Sz. N.: Hivatalos rész. In: *Budapesti Közlöny*, 21. évf. 89. sz. (1887. április 20.) 1. p.
- 3 A magy. kir. miniszerelnöknek, a magy. kir. igazságügyminiszernek és Horvát-, Szlavon- Dalmátországok bánjának, 1871. sept. 14-én kiadott rendelete a fiumei kir. törvényszék felállításáról a hatóságának ideiglenes szabályozása tárgyában. *Magyarországi rendeletek tára*. 1871. Pest, Ráth Mór, 1871. 274-283. p.
- 4 *Magyarország tisztí és névtára*. 1875. Budapest, Athenaeum, 1875. 188. p., valamint *Magyarország tisztí cím- és névtára*. 1918. XXXVII. évf. Budapest, Pest, 1918. 474-475. p.
- 5 Zarevich Antal: Tengeri jogunk judikatúrája. In: *A kereskedelmi jog- és ismeretek tára*, II. évf. 31. sz. (1892. november 15.) 1-3. p.

- 6 Róth Pál: A fiumei jogszolgáltatási állapotok. In: *A kereskedelmi jog- és ismeretek tára*, III. évf. 35. sz. (1893. január 15.) 4. p.
- 7 Zarevich A *Jog*, 1893. 251. p.
- 8 Zarevich Antal: A fiumei jogszolgáltatási állapotokhoz. In: *A kereskedelmi jog- és ismeretek tára*, III. évf. 44. sz. (1893. június 1.) 1-4. p.
- 9 Sz. N.: A fiumei jogszolgáltatás. In: *Magyar Hírlap*, 3. évf. 245. sz. (1893. szeptember 5.) 8. p.
- 10 Pancera István – Keörmley Pál – Lucich Kelemen – Stevesandt Győző: Sérelem. A fiumei jogszolgáltatási állapotokhoz. In: *A Jog*, 12. évf. 38. sz. (1893. szeptember 17.) 271. p.
- 11 Rákosi Imre: Fiume és az olasz nyelv. In: *Budapesti Hírlap*, 13. évf. 264. sz. (1893. szeptember 24.) 5. p.
- 12 Sz. N.: A fiumei ügyvéd-sztrájk. In: *Budapesti Hírlap*, 13. évf. 305. sz. (1893. november 4.) 7-8. p.
- 13 Sz. N.: A fiumei törvénykezési bajok. In: *Pesti Hírlap*, 15. évf. 312. sz. (1893. november 11.) 3. p.
- 14 Sz. N.: Fiume hazafiassága. In: *Pesti Hírlap*, 15. évf. 318. sz. (1893. november 17.) 1. p.
- 15 Sz. N.: Dr. Zarevich Antal ügye. In: *A Jog*, 12. évf. 45. sz. (1893. november 15.) 327. p.
- 16 Sz. N.: Fiumei sajtópör Budapestben. In: *Pesti Hírlap*, 15. évf. 340. sz. (1893. december 9.) 9-10. p.
- 17 Sz. N.: Sajtópörök. In: *Pesti Napló*, 44. évf. 365. sz. (1893. december 31.) 29. p.
- 18 *Igazságügyi Közlöny*, 14. évf. 6. sz. (1905. június 27.) 216. p.

Képek forrása:

1. oldal: A Fiumei Törvényszék épülete. <https://sudovi.hr/sites/default/files/inline-images/sudbena-palaca-rijeka.JPG>
 2. oldal: Fiume város címere https://upload.wikimedia.org/wikibooks/hu/4/49/Fiume_c%C3%ADmere.jpg
- Letöltés ideje: 2024. december 1.